

JOURNAL CLUB

Iniciatives econòmiques en un paisatge que crema

(Colomers, 31/05/2014)

DOSSIER PER AL PARTICIPANT

RESUM

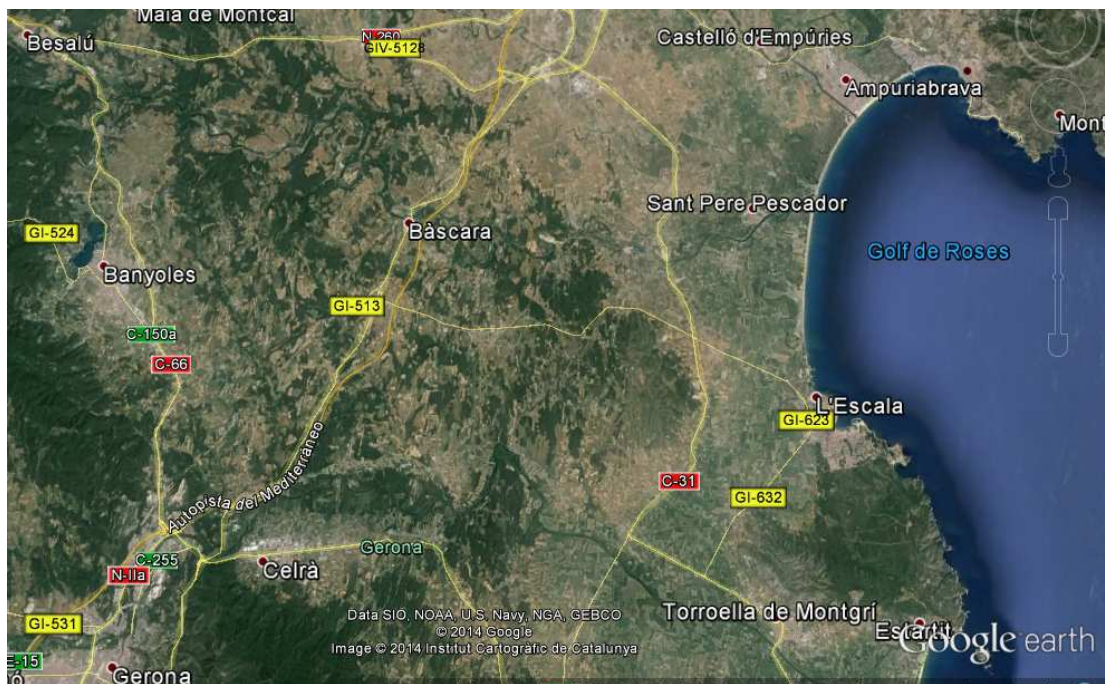
El litoral Gironí, tal i com recurrentment veiem és un paisatge que crema. Viure-hi hauria d'implicar la presa de consciència dels riscos associats per tal de reduir els danys personals i materials dels seus propis habitants. L'acceptació del risc és en si mateix part de la solució al problema. Més enllà de viure **en** aquest paisatge però, hi ha qui viu **d'**aquest paisatge. Aquest fet comporta la necessitat d'entendre que és un sistema complex, en canvi constant i amb unes necessàries mesures de gestió associades molt determinades per tal de posar en valor aquest paisatge, aquests boscos alhora que s'assegura la seva estabilitat i viabilitat a llarg termini.

En aquest racó del país, com en molts d'altres, existeixen diverses iniciatives de caràcter local, algunes d'elles innovadores, que intenten adaptar-se i posar en valor aquest paisatge procurant treure rèdit dels productes que amb una gestió acurada aquest és capaç de generar, alhora que es contribueix a les tasques de prevenció d'incendis o de recuperació de zones cremades.

Aquesta jornada pretén mostrar algunes d'aquestes iniciatives econòmiques que s'han adaptat a conviure amb el risc, com desenvolupen el seu treball, quines són les problemàtiques que afronten i quins els seus reptes de futur.

PAISATGE

La jornada es desenvoluparà als termes de Colomers, Vilopriu i Viladasens. Aquest territori on ens trobem es defineix com a "Terraprim", segons el Catàleg del Paisatge de les Comarques Gironines i esdevé una unitat paisatgística molt diferenciada d'àrees limítrofs com la Plana de l'Empordà (molt més agrícola) o Les Gavarres (relleu més complex i de caràcter molt més forestal). Aquesta unitat inclou unes 30.000ha i avarca total o parcialment varis municipis de les comarques de l'Alt Empordà, el Pla de l'Estany, Baix Empordà i Gironès. A grans trets, la unitat s'enquadra al Nord amb la A-26, a l'Est amb la C-31 i al Sud i Oest amb la C-66.

Il·lustració 1. Situació de la unitat paisatgística dels Terraprimers.

Com a trets distintius d'aquest territori podem anomenar:

- Marcat caràcter rural malgrat la proximitat de les àrees urbanes de Girona, Banyoles, Figueres i Costa Brava.
- Relleu constituït per un relleu suau solcat per rieres i torrents tributaris al Fluvià (Nord) i al Ter (Sud).
- Predomini important dels mosaics agroforestals formats principalment per camps de cereals i pinedes adultes de pi blanc amb un important subvol d'alzines.
- Sòls moderadament profunds, destacant-se el valor productiu tant pel que fa a l'agricultura i la ramaderia com també la producció forestal.
- Poblament dispers en petits nuclis, masies i veïnats de poca entitat.
- El Ter ha modelat una ampla plana fluvial entre Medinyà i Jafre, a l'actualitat dominada pels conreus de regadiu (blat de moro,...) i les plantacions de pollancre i plàtans.
- Un feix de grans infraestructures de comunicació (AP-7, N-II, ferrocarril Barcelona-Portbou, TAV) travessa la unitat longitudinalment i el divideix en dos sectors a banda i banda.

ELS GRANS INCENDIS FORESTALS

Els grans incendis forestals històrics d'aquesta zona són principalment amb situació de vent de Nord (Tramuntana), com els de Ventalló 2006 (1011ha) o Vilopriu 2013 (953ha). Aquests són els capaços de cremar més superfície en menor temps.

L'Extrem Est dels Pirineus, les planes del Rosselló, el Lluçanès i l'Empordà són una de les zones del Sud-Est d'Europa on els vents del Nord i Nord-Oest es canalitzen i prenen una força sostinguda que condiciona les capacitats vitals dels ecosistemes presents.

La canalització del flux a escala sinòptica implica vents sostinguts en superfície amb velocitats de 60-80km/h amb ràfegues que fàcilment superen els 100km/h, secs, freds o molt freds i que permeten que els incendis forestals en aquestes condicions agafin unes velocitats de propagació, unes longituds de flama i uns comportaments de propagació per punts que superen fàcilment la capacitat dels sistemes d'extinció més moderns a nivell d'Europa (Costa *et al.*, 2011).

D'altra banda però, en aquest paisatge també s'observen incendis que es regeixen per dinàmiques de vents locals (sobretot marinades) que tot i que sovint cremen menys superfície també poden ser molt intensos gràcies a la gran càrrega de combustible existent: Vilopriu 2010 (128ha) o Madremanya 2012 (222ha).

Il·lustració 2. Perímetres d'incendis històrics a l'Empordà (1986-2013). Font: DAAM.

REFLEXIONS PRÈVIES A L'ENTORN DELS GRANS INCENDIS FORESTALS DE L'EMPORDÀ

(Extretes de la jornada de la Fundació Pau Costa realitzada a Llers a l'Octubre de 2012)

1) Acceptar la presència del foc en el nostre medi natural: és un engranatge més de l'ecosistema mediterrani que no podem pretendre eliminar (raons climatològiques, ecològiques, socioambientals...).

2) Acceptar que la capacitat d'extinció dels serveis d'extinció té un límit: davant de determinades condicions d'acumulació de combustible, de severitat meteorològica, de complicació d'orografia... apareix una tipologia d'incendis -grans incendis forestals- de difícil control en les seves fases inicials.

3) Aprendre a conviure amb el foc, entenent i assumint els riscos que comporta: els coneixements tècnics que tenim del foc forestal i dels seus efectes -gràcies a l'experiència i al món de la recerca- han de ser utilitzats en ordenació territorial, en protecció civil, en educació... en definitiva, en prevenció i en economia.

1. És possible evitar els incendis forestals a l'Empordà?

-No, ni tampoc ha de ser l'objectiu. Hi ha causes d'ignició que mai es podran eliminar i cada any els boscos acumulen més biomassa.

-Només tenim l'opció d'intervenir sobre l'acumulació de combustible per intentar reduir la intensitat amb què cremaran i augmentar la capacitat de control en la seva propagació (minimitzant els efectes ambientals i els riscos sobre la població).

-Cal aprendre a conviure amb el foc.

És a dir, no podem triar el "què" però sí que podem treballar en el "com" i sobretot de quina manera aquest "com" impacte es relaciona amb el territori i la gent que hi viu.

2. Podem controlar els incendis forestals?

-No podem controlar aquells que pel seu comportament (sigui per velocitat o per intensitat) superen la capacitat d'extinció, o que per complicacions operatives (necessitats de protecció d'elements vulnerables: persones, béns) dificulten la gestió de l'emergència.

-Els incendis difícils de controlar són menys del 5% dels incendis declarats. Aquest 5% d'incendis, però, suposa més del 95% del total de les hectàrees cremades.

-El canvi d'usos del sòl (pèrdua progressiva de les activitats agrícola, ramadera i forestal) i les polítiques d'exclusió del foc (extinció sistemàtica) contribueixen a acumular combustible que no crema en petits incendis i que, finalment, acaba cremant en forma de grans incendis forestals (paradoxa d'extinció).

3. Tots els incendis són iguals?

-No. Hi ha tres factors que interaccionen: la vegetació (càrrega i disponibilitat), les condicions meteorològiques (sequera acumulada, humitat relativa, vent i inestabilitat atmosfèrica) i l'orografia.

-Cada zona del país té els seus incendis forestals característics i que, a més, són els que potencialment poden cremar més superfície. Aquesta classificació dels diferents tipus de foc i de com es desenvolupen en el territori, va ser objecte d'estudi i és un producte desenvolupat a Catalunya que es coneix com a Incendis Tipus.

-Els incendis tipus tenen pautes i patrons de comportament coneguts que permeten anticipar els seus moviments i, per tant, planificar i ajustar la seva prevenció i extinció.

-A l'Empordà, els incendis amb potencial d'escapar del control dels mitjans d'extinció són els conduïts per vent de tramuntana, un dels factors característics que defineixen una tipologia concreta d'Incendi Tipus.

-Els incendis poden cremar a diferents intensitats: alta, mitja i baixa intensitat; els incendis d'alta intensitat provoquen canvis extrems en l'hàbitat i poden dificultar la regeneració natural d'alguns ecosistemes. Els incendis de baixa i mitja intensitat provoquen un menor canvi ecològic i la regeneració natural acostuma a ser més ràpida.

-La tendència futura (si les condicions ambientals, territorials i socials no canvien) és tenir més incendis forestals cremant a major intensitat i afectant superfícies més grans i, per efectes del canvi climàtic, entrant en zones fins ara menys vulnerables.

(Recomanem ampliar la lectura de totes les conclusions completes de la Jornada de Llers del 2012 a l'enllaç facilitat al final d'aquest document).

ESTRUCTURACIÓ DE LA JORNADA

0.-[09.30 – 9.45]: Parc del Ter – Colomers: Benvinguda

- Recollida de documentació
- Concentració cotxes
- Recomanacions per al correcte desenvolupament de la jornada

1.-[10.00 – 10.45]: Dipòsit sobre Colomers: Introducció

- Situació i evolució a escala de paisatge, història i etnografia
- Règim històric de perturbacions i rastres al paisatge
- Episodis meteorològics i incendis tipus
- Introducció problemàtica percepció del risc i autoprotecció

2.- [11.00 – 12.30]: Dipòsit sobre Gaüses: Ramaderia i prevenció d'incendis

- Visita a una pràctica silvopastoral extensiva i participació d'altres iniciatives locals. Algunes de les possibles preguntes a respondre: Problemàtiques? Rendibilitats? Utilitat per a la prevenció d'incendis? pastura amb tancats o amb pastor? Què cal demanar als tècnics gestors i legisladors? Debilitats? Amenaces?? Fortaleses? Oportunitats?
- Jaume Guillamón (Associació Aladula; <http://aladula.blogspot.com.es>).
 - Enric Adroguer (ramader de Riudarenes).
 - Joan i Judith (ramaders de Gaüses; www.pasturabosc.cat).
 - Josep Pujol Tècnic de Medi Ambient de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí.
 - Carlos Trijueque (ramader a Gavarres; <http://ramatdefitor.cat/>).

3.- [12.45 – 14.00]: Viladasens: Aprofitaments silvícoles i prevenció incendis

- Visita a una pràctica silvícola poc ortodoxa i participació d'altres iniciatives locals. Algunes de les possibles preguntes a respondre: La gestió forestal que s'està duent a terme al país en general és un model sostenible per a l'estabilitat i perdurabilitat dels boscos en un paisatge amb el règim d'incendis que tenim? Hi ha altres maneres de fer la gestió forestal? La biomassa està essent realment part de la solució? Hi ha altres oportunitats de gestió més enllà dels productes fusters? Què cal demanar als tècnics gestors i legisladors? Debilitats? Amenaces?? Fortaleses? Oportunitats? Sinèrgies? Col·laboracions?
- Ricard Grabulosa i Annaïs Pascual (Cooperativa Idària; www.idaria.cat)
 - Melcior Soler (Enerfust; www.enerfust.cat)
 - Jordi Salvia (Forestal Soliva; www.forestalsoliva.com)
 - Marc Garfella i Quim Gubau (Balma SLP; www.balmasl.com)
 - Josep Matés (ceramista).

MAPA DE LES PARADES DE LA JORNADA

<https://mapsengine.google.com/map/edit?mid=zbsGpAue3XWQ.kCYr81dj0Qgw&userstoi n vite=jvendrell%40paucofoundation.org>

LINKS D'INTERÈS

SITUACIÓ ESCALA PAISATGE:

http://www.catpaisatge.net/pahiscat/cat/resultats_te.php#!prettyPhoto

INCENDIS-“Lo forestalillo” N° 158 (informe incendi Vilopriu, 2013):

http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/loforestalillo/files/2014/03/For - estalillo158_CAT.pdf

INCENDIS-“Lo forestalillo” (veg. N° 140: incendi Vilopriu 2010-):

<http://www20.gencat.cat/portal/site/interior/menuitem.28f88cc1ebe4d25dca86da5bb0c0e1a0/?vgnextoid=025347cb44a51410VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=025347cb44a51410VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default&contentid=478047cb44a51410VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD>

INCENDIS-“Lo forestalillo” (veg. N° 90:incendis a l’Empordà, 2006–inclòs incendi Ventalló ‘06-):

<http://www20.gencat.cat/portal/site/interior/menuitem.28f88cc1ebe4d25dca86da5bb0c0e1a0/?vgnextoid=025347cb44a51410VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=025347cb44a51410VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default&contentid=478047cb44a51410VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD>

REFLEXIONS JC EMPORDÀ 2012:

<http://paucofoundation.files.wordpress.com/2013/01/130121-reflexions-jornada-empordc3a1-catalc3a1-doc.pdf>

ORGEST-Integració del risc de grans incendis forestals (GIF) en la gestió forestal: Incendis Tipus i vulnerabilitat de les estructures forestals al foc de capçades:

http://www20.gencat.cat/docs/dmah/Home/CPF/Lorganisme/Publicacions/Publicacions%20tecnicas/Integraci%C3%B3%20del%20risc%20de%20GIF%20en%20la%20GF/docs/ORGEST_incendis_CPF_PDF_reduida.pdf

ORGEST (masses pures). Models gestió pi blanc:

<http://www20.gencat.cat/docs/dmah/Home/CPF/Lorganisme/Publicacions/Publicacions%20tecnicas/ORGEST%20Models%20de%20gesti%C3%B3%20per%20als%20boscos%20de%20pi%20blanc/docs/PI%20BLANC.pdf>

ORGEST (masses pures). Models gestió per alzina:

<http://www20.gencat.cat/docs/dmah/Home/CPF/Lorganisme/Publicacions/Publicacions%20tecnicas/ORGEST.%20Models%20de%20gesti%C3%B3%20per%20als%20boscos%20d%27alzina%20i%20carrasca/docs/ALZINA.pdf>

SILVICULTURA-prosilva:

<http://www.prosilva.org.es/documentos/documentosclaves/index.html>

<http://www.prosilvaeurope.org/>

INCENDIS-autoprotecció-consciència del risc:

http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/loforestalillo/files/2012/08/Guia_Risc-a-la-Propietat.pdf

INCENDIS-autoprotecció-preparació propietat:

http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/loforestalillo/files/2012/08/Guia_Espai-Defensible.pdf

INCENDIS-autoprotecció-viure un incendi forestal:

http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/loforestalillo/files/2012/08/Guia_Viure-un-incendi.pdf